

Ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων: Διερευνώντας λόγια στοιχεία στο λεξιλόγιο της ελληνικής γλώσσας

Μαρία Γέρουλα, Μαριάνθη Οικονομάκου

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα διερευνά τη λειτουργία και τη διδακτική αξιοποίηση των λόγων στοιχείων στη νέα ελληνική γλώσσα, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο αυτά επιβιώνουν και εξελίσσονται σε διαφορετικά κοινωνικά και επικοινωνιακά περιβάλλοντα. Στόχος της είναι να αναδείξει πώς η ενασχόληση με τη λόγια διάσταση της γλώσσας μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην καλλιέργεια κριτικού γραμματισμού, στη διασύνδεση της σχολικής διδασκαλίας με τον δημόσιο και κοινωνικό λόγο, καθώς και στην ανάπτυξη κριτικών και μεταγλωσσικών δεξιοτήτων. Η μελέτη συνδυάζει θεωρητική ανάλυση και εμπειρική εφαρμογή διδακτικών σεναρίων που αξιοποιούν ψηφιακά μέσα και εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης (ChatGPT, Mizou, Canva, Wordwall, Padlet) για τη βιωματική εκμάθηση της γλώσσας. Οι μαθητές/τριες εμπλέκονται ενεργά σε δραστηριότητες εντοπισμού, ερμηνείας και δημιουργικής χρήσης λόγων στοιχείων σε ποικίλα κείμενα, από άρθρα γνώμης και δημόσιες επιγραφές έως κοινοβουλευτικούς και δικανικούς λόγους. Η έρευνα αξιοποιεί μεικτές μεθόδους συλλογής δεδομένων, περιλαμβάνοντας παρατήρηση, ανάλυση μαθητικών δραστηριοτήτων και συνεντεύξεις με τους μαθητές/τριες, με στόχο τη διερεύνηση των εμπειριών γραμματισμού τους. Τα αποτελέσματα της έρευνας αναμένεται να προσφέρουν σημαντικές διδακτικές ενδείξεις για την αξιοποίηση των λόγων στοιχείων στη σχολική πρακτική, ενισχύοντας την κριτική και δημιουργική γλωσσική ικανότητα των μαθητών/τριών.

Abstract

The present paper investigates the function and pedagogical exploitation of learned (formal) elements in Modern Greek, focusing on the ways in which they persist and evolve across diverse social and communicative contexts. The study aims to demonstrate how engaging with the formal dimension of language can contribute substantially to the development of critical language awareness, to the meaningful connection between school-based language teaching and public as well as social discourse, and to the enhancement of learners' critical and metalinguistic skills. The research combines theoretical analysis with the empirical implementation of instructional scenarios that integrate digital media and artificial intelligence tools (ChatGPT, Mizou, Canva, Wordwall, Padlet) in order to support experiential language learning. Students are actively engaged in activities involving the identification, interpretation, and creative use of learned elements across a wide range of text types, including opinion articles, public signage, parliamentary discourse, and legal rhetoric. The study adopts mixed-methods research design, incorporating classroom observation, analysis of students' learning artefacts, and semi-structured interviews with students, with the aim of examining their literacy experiences. The findings are expected to offer significant pedagogical insights into the systematic integration of learned elements into classroom practice, thereby enhancing students' critical and creative linguistic competence.

Εισαγωγή

Το ενδιαφέρον για την παρούσα έρευνα προέκυψε από τη σύγχρονη πραγματικότητα, καθώς ο εικοστός πρώτος αιώνας αναγνωρίζεται ως ψηφιακή εποχή. Οι τεχνολογικές καινοτομίες έχουν οδηγήσει τον ανθρώπινο πολιτισμό να αλλάζει με συνεχώς αυξανόμενο ρυθμό και αυτό καθιστά αναγκαία την εφαρμογή ψηφιακών τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία (Ilahi et al., 2022). Έτσι, είναι πλέον διαθέσιμα και εν χρήσει, ειδικά με την πανδημία του Covid 19, λογισμικά και διαδικτυακές πλατφόρμες για τη διεξαγωγή μαθημάτων, την αξιολόγηση των επιδόσεων των μαθητών/τριών και τη διαχείριση των καθημερινών δραστηριοτήτων των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων (Dibaba, 2017). Οι ψηφιακές τεχνολογίες συμβάλλουν στην ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων των μαθητών/τριών, που σχετίζονται με την επίλυση προβλημάτων, τη δημιουργία δομών σκέψης και την ουσιαστικότερη κατανόηση κοινωνικών και πολιτισμικών διαδικασιών (Παπαδημητρίου & Σοφός, 2019). Προετοιμάζουν, επίσης, για ένα πιο απρόβλεπτο και μεταβαλλόμενο μέλλον στο οποίο η τεχνολογία θα διαδραματίσει κρίσιμο ρόλο (Haleem et al., 2022).

Η δημιουργική ένταξη των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό και τη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων. Η αποτελεσματική διδασκαλία του μαθήματος της νεοελληνικής γλώσσας αποτελεί βασικό εφόδιο για την ένταξη των μαθητών/τριών στην σύγχρονη πραγματικότητα και μέσο για την επαγγελματική, κοινωνική και προσωπική ανέλιξή τους (ΙΕΠ, 2022). Σύμφωνα με τους Αναστασιάδη-Συμεωνίδη και Φλιάτουρα (2018), μία βασική στρατηγική εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας είναι η μελέτη των λόγιων στοιχείων, όπως αυτά επιβιώνουν στη σύγχρονη επικοινωνία. Ως λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη νέα ελληνική ορίζεται το σύνολο των στοιχείων που αφενός είναι κληρονομημένα από προγενέστερες φάσεις της ελληνικής γλώσσας και αισθητά ως αποκλίνοντα/περιφερειακά και αφετέρου χρησιμοποιούνται ως επί το πλείστον στο τυπικό/επίσημο επίπεδο. Η διερεύνηση του λόγιου στοιχείου είναι απαραίτητη, καθώς συναντάται συχνά στον καθημερινό λόγο, συμβάλλει στην καλλιέργεια του ακαδημαϊκού λόγου των μαθητών/τριών, ο οποίος είναι απαραίτητος για την διεύρυνση της επικοινωνιακής τους ικανότητας. Παράλληλα, συνιστά τον συνδετικό κρίκο μεταξύ των αρχαίων και των νέων ελληνικών στο πλαίσιο της αποτίμησης της ιστορικής συνέχειας της ελληνικής γλώσσας.

Στο πλαίσιο της παρούσας ερευνητικής εργασίας διερευνάται η ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών μέσω της διδασκαλίας των λόγιων στοιχείων της νέας ελληνικής γλώσσας με την αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων και εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης. Η παρούσα μελέτη, που αποτελεί μέρος μίας συστηματικής διερεύνησης της θέσης των λόγιων στοιχείων στην εκπαιδευτική διαδικασία, εστιάζει στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των δύο πρώτων διδακτικών σεναρίων, καθώς και στα αρχικά ευρήματα που προέκυψαν από την υλοποίηση του πρώτου σεναρίου. Παρουσιάζονται συνοπτικά οι διδακτικοί στόχοι, οι παιδαγωγικές επιλογές και τα χρησιμοποιούμενα ψηφιακά μέσα, ενώ παράλληλα αναλύονται δεδομένα που αφορούν την ενίσχυση της γλωσσικής επίγνωσης (Μπουτουλούση, 2001), της κριτικής επεξεργασίας του λόγου και της στάσης των μαθητών/τριών απέναντι στα λόγια στοιχεία της γλώσσας. Η αποτίμηση των αποτελεσμάτων εντάσσεται σε διάλογο με τη σχετική διεθνή βιβλιογραφία και αναδεικνύει τη δυναμική των ψηφιακά υποστηριζόμενων διδακτικών παρεμβάσεων στη σύγχρονη γλωσσική εκπαίδευση.

Θεωρητικό υπόβαθρο

Με βάση τα νέα προγράμματα σπουδών (Π.Σ.) (Υ.Α. 13144/Δ2/2023, ΦΕΚ Β' 685/09.02.2023) κυριότεροι σκοποί της γλωσσικής διδασκαλίας είναι η καλλιέργεια των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών, της γλωσσικής επίγνωσής τους και του κοινωνικού και λειτουργικού γραμματισμού (Κουτσογιάννης, 2013· Οικονομάκου & Παράκισος, 2021). Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές/τριες επιδιώκεται να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να χρησιμοποιούν τα κατάλληλα γλωσσικά στοιχεία σε σχέση με τον επικοινωνιακό στόχο, το περιεχόμενο και το περιεχόμενο. Οι κειμενικές διεργασίες αλληλεπιδρούν με τον κοινωνικό, λειτουργικό και κριτικό γραμματισμό, ώστε οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν την ικανότητα να επεξεργάζονται κριτικά τα μηνύματα που προσλαμβάνουν και να αντιλαμβάνονται, σε κάθε τι που διαβάζουν, όσα κρύβονται πίσω από τις λέξεις (Ματσαγγούρας, 2001· Οικονομάκου & Γρίβα, 2014). Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο σε πολλά προγράμματα σπουδών ανά τον κόσμο οι αρχές του κριτικού γραμματισμού υιοθετούνται σε μια προσπάθεια να οικοδομηθούν οι ικανότητες κρίσης και αξιολόγησης στους σημερινούς μαθητές/τριες και αυριανούς πολίτες (Μιτσηκοπούλου, 2025). Συνεπώς, υπό αυτό το πρίσμα τα νέα Π.Σ. επιδιώκουν μία συνθετική-ολιστική προσέγγιση (Οικονομάκου & Μαγουλά, 2022) χωρίς να επικεντρώνονται μόνο στην ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας των μαθητών/τριών, αλλά μέσω της επικοινωνιακής – κειμενοκεντρικής και δραστηριοκεντρικής διδασκαλίας και μάθησης επιδιώκουν να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικής κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου με σκοπό την αποτελεσματική επικοινωνία (Κουτσογιάννης, 2010).

Η διδασκαλία των λόγιων στοιχείων έχει αποτελέσει αντικείμενο αρκετών ερευνών, που λειτουργούν ως σημείο αναφοράς της παρούσας έρευνας. Οι Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας (2018) επισημαίνουν τη σημασία ανάδειξης της αξίας του λόγιου επιπέδου της νέας ελληνικής αλλά και περαιτέρω αξιοποίησής του στον χώρο της εκπαίδευσης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ανάδειξης της λόγιας επιβίωσης σε βασική στρατηγική εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας με βάση την οπισθοχωρητική διαδικασία, όπως εφαρμόστηκε πιλοτικά στο πλαίσιο του προγράμματος «*Νέο Σχολείο – Σχολείο 21ου αι. (2011-2014)*». Οι Κουτσογιάννης, Χατζηκυριάκου, Αντωνοπούλου, Παυλίδου & Αδάμπα (2018) επιδιώκουν να μελετήσουν στα δύο μαθήματα, της αρχαίας και νέας ελληνικής, μέρος από την ισχύουσα διδακτική πραγματικότητα, με σκοπό να αποτυπωθούν οι ενδεχόμενες συνέχειες και ασυνέχειές τους. Συμπερασματικά, μπορούμε να

πούμε ότι υπογραμμίζεται ότι στη διδακτική πρακτική παρατηρούνται τάσεις σύγκλισης μεταξύ των δύο γνωστικών αντικειμένων. Από τη μια πλευρά, η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής συναντάει τη διδασκαλία της νέας ελληνικής και, από την άλλη, εξακολουθεί να διατηρεί παραδοσιακά στοιχεία που παραμένουν ίδια από την αρχή της συγκρότησης του μαθήματος στο νεοελληνικό κράτος.

Τέλος, στην έρευνα των Φλιάτουρα, Μαϊμάρη και Μαυρίδου (2021) εξετάζεται η χρήση λόγιων στοιχείων στην ελληνική, με έμφαση στις επιγραφές «έλξατε/ωθήσατε» σε σύγκριση με τα αντίστοιχα μη-λόγια «σπρώξτε/τραβήξτε». Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η γνώση και η χρήση των λόγιων στοιχείων συνδέεται άμεσα με το μορφωτικό επίπεδο των ομιλητών/τριών, ενώ η επιλογή τους καθορίζεται κοινωνιοπραγματολογικά, παρουσιάζοντας διαφοροποιήσεις ανάλογα με το κοινωνικό και γεωγραφικό πλαίσιο. Παράλληλα, οι στάσεις των ομιλητών/τριών αποκαλύπτουν ισχυρό ιδεολογικό φορτίο: τα λόγια στοιχεία θεωρούνται από μερικούς δείγματα γλωσσικής ανωτερότητας και πολιτισμικής συνέχειας, ενώ άλλοι τα αντιλαμβάνονται ως μη λειτουργικά ή υπερβολικά. Τέλος, η επιβίωση τέτοιων τύπων οφείλεται όχι τόσο στην πρακτική τους χρησιμότητα, αλλά στη συμβολική τους αξία ως δειγμάτων κοινωνικού γοήτρου και γλωσσικής αξιοπρέπειας, υπογραμμίζοντας τον ρόλο του λόγιου στοιχείου ως μέσου σύνδεσης γλώσσας, κοινωνίας και πολιτισμού (Φλιάτουρας κ.ά, 2021).

Λαμβάνοντας υπόψη τις έρευνες αυτές, είναι φανερό πως το λόγιο στοιχείο κατακτάται μέσω της διδασκαλίας και δεν αναπτύσσεται με φυσικό τρόπο. Για τη διευκόλυνση της εκμάθησής αυτού του λεξιλογίου θα πρέπει να αναζητηθούν οι κατάλληλες στρατηγικές, ώστε μέσα από την αντιπαραβολική/συγκριτική επεξεργασία της νέας με την αρχαία ελληνική, το λόγιο επίπεδο της νέας ελληνικής να αποτελέσει γέφυρα μετάβασης ανάμεσα στις δύο γλώσσες. Σύμφωνα με τα νέα Π.Σ., η διδασκαλία της γλώσσας αναβαθμίζεται και διαμορφώνεται μέσω της ολιστικής προσέγγισης ακολουθώντας επικοινωνιακές και κειμενοκεντρικές πρακτικές και συμπληρώνεται με τις αρχές του κριτικού γραμματισμού, ώστε οι μαθητές/τριες να καλλιεργούν την κριτική γλωσσική τους επίγνωση (Οικονομάκου & Μαγουλά, 2022).

Η έρευνα

Στόχοι και μεθοδολογία των διδακτικών παρεμβάσεων

Σκοπός της έρευνας είναι η ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών μέσα από τη διερεύνηση των λόγιων στοιχείων της ελληνικής γλώσσας με τη χρήση ψηφιακών μέσων. Η βασική υπόθεση της έρευνας είναι ότι η διδασκαλία των λόγιων στοιχείων μέσω της κειμενοκεντρικής προσέγγισης και της αξιοποίησης των ψηφιακών εργαλείων θα οδηγήσει στην αποτελεσματικότερη καλλιέργεια των γλωσσικών δεξιοτήτων και ειδικότερα στην καλλιέργεια της γλωσσικής επίγνωσης των μαθητών/τριών για τη χρήση του λεξιλογίου της ελληνικής γλώσσας. Στο πλαίσιο αυτό, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των διδακτικών παρεμβάσεων αποσκοπούν σε επιμέρους στόχους, οι οποίοι οργανώνουν συστηματικά τη διδακτική διαδικασία και καθοδηγούν την εκπαιδευτική πράξη.

Γλωσσοδιδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές/τριες:

- να εντοπίζουν λόγια στοιχεία σε άρθρα γνώμης, δημόσια έγγραφα, επιγραφές και καθημερινά επικοινωνιακά πλαίσια.
- να προσδιορίζουν μορφολογικές, συντακτικές και λεξιλογικές δομές και αντιπαραβάλλουν στοιχεία της αρχαίας και της νέας ελληνικής.
- να συνειδητοποιούν τη σημασία του λόγιου λεξιλογίου για το ύφος και την επικοινωνία και χρησιμοποιούν επιτυχώς λόγιες λέξεις και φράσεις για την παραγωγή προφορικού, γραπτού και πολυτροπικού λόγου.
- να μετασχηματίζουν λόγιες εκφράσεις σε καθημερινό ύφος και αντίστροφα, ενισχύοντας την ευελιξία στην επικοινωνία.

Στόχοι κριτικού γραμματισμού και αποτελέσματα

Οι μαθητές/τριες:

- να αναγνωρίζουν κοινωνικοπολιτισμικές και ιδεολογικές προεκτάσεις της χρήσης λόγιων στοιχείων.

- να εντοπίζουν την πρόθεση του συγγραφέα και τις κοινωνιοπραγματολογικές λειτουργίες των κειμένων, συγκρίνοντας διαφορετικές οπτικές γωνίες.
- να αναλύουν πώς το ύφος επηρεάζει την αντίληψη του αναγνώστη και την αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας.
- να παράγουν δικά τους κείμενα με κριτική κατανόηση και τεκμηρίωση των γλωσσικών επιλογών.

Στόχοι ψηφιακού γραμματισμού

Οι μαθητές/τριες:

- να χρησιμοποιούν ψηφιακά εργαλεία και εφαρμογές με τεχνητή νοημοσύνη (ChatGPT, Mizou, Brisk) για τη γλωσσική υποστήριξη και παραγωγή λόγιου λεξιλογίου.
- να αναπτύσσουν δεξιότητες ελέγχου, διασταύρωσης και τεκμηρίωσης πληροφοριών σε ψηφιακές εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης.
- να δημιουργούν ψηφιακά προϊόντα (infographics, χάρτες, πολυτροπικά έργα) και τα κοινοποιούν σε πλατφόρμες συνεργασίας.
- να αξιολογούν και σχολιάζουν ψηφιακές παραγωγές των συμμαθητών τους, εντοπίζοντας τη χρήση λόγιων στοιχείων και την αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας.

Η παρούσα έρευνα θα αξιοποιήσει ποσοτικές μεθόδους (όπως λ.χ. ερωτηματολόγια) συνδυαστικά με ποιοτικές μεθόδους. Ειδικότερα, προκειμένου τα αποτελέσματα της έρευνας να είναι αξιόπιστα, τα αριθμητικά δεδομένα που θα προκύψουν από τα ερωτηματολόγια που θα δοθούν στους μαθητές/τριες θα συνδυαστούν με ημιδομημένες συνεντεύξεις, με την αντικειμενική παρατήρηση των μαθητών/τριών από την ερευνήτρια κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, μέσω ημερολογίου καταγραφής για την πορεία δημιουργίας και εφαρμογής του εκπαιδευτικού υλικού. Η εφαρμογή μεικτών μεθόδων, όπου ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι συνδυάζονται, οδηγεί στην πολύπλευρη διασταύρωση των δεδομένων και στην εξαγωγή αντικειμενικών και αξιόπιστων συμπερασμάτων.

Δείγμα

Το δείγμα της έρευνας συγκροτείται με βάση τη μέθοδο της τυχαίας δειγματοληψίας, καθώς η επιλογή των συμμετεχόντων μαθητών/τριών δεν στηρίζεται σε προκαθορισμένα κριτήρια επίδοσης, γλωσσικού επιπέδου ή κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών. Συγκεκριμένα, στο δείγμα εντάσσονται οι μαθητές/τριες των τμημάτων στα οποία διδάσκει η ερευνήτρια, τα οποία λειτουργούν ως φυσικές, ήδη διαμορφωμένες εκπαιδευτικές ομάδες. Η ένταξη των μαθητών/τριών στην έρευνα προκύπτει αυτομάτως από τη συμμετοχή τους στα συγκεκριμένα τμήματα, χωρίς να παρεμβάλλονται επιπλέον παράμετροι επιλογής ή αποκλεισμού (Χατζησαββίδης, 2010). Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται ότι το δείγμα αντανακλά την πραγματική σύνθεση της σχολικής τάξης και περιορίζεται ο κίνδυνος συστηματικής μεροληψίας (Bell, 2007· Ζαφειρόπουλος, 2015). Το δείγμα πρόκειται να αποτελέσουν 98 μαθητές/τριες της γενικής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Αττικής που φοιτούν στη Γ τάξη Γυμνασίου στα Εκπαιδευτήρια Γείτονα. Σε όλες τις φάσεις της ερευνητικής διαδικασίας θα τηρηθεί πλήρως η ανωνυμία των συμμετεχόντων/ουσών και οι αρχές της δεοντολογίας της έρευνας.

Ερευνητικά εργαλεία

Στην παρούσα έρευνα θα γίνει χρήση ποικίλων ερευνητικών εργαλείων. Κατά τη διάρκεια της πρώτης και της τελευταίας φάσης της ερευνητικής διαδικασίας θα συμπληρωθούν από τους μαθητές/τριες στοχευμένα ερωτηματολόγια. Όσον αφορά τη δομή του, θα αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού τύπου (δихοτομικές και βαθμονόμησης), οι περισσότερες από τις οποίες θα βασίζονται στην κλίμακα Likert-Type (*καθόλου, λίγο, μέτρια, πολύ, πάρα πολύ*). Επιλέγονται ερωτήσεις κλειστού τύπου, έτσι ώστε οι απαντήσεις να είναι εύκολες και σύντομες στη συμπλήρωση. Αναλυτικότερα:

α. το *εισαγωγικό ερωτηματολόγιο*, εκτός από την καταγραφή των δημογραφικών στοιχείων, θα επικεντρωθεί στο ενδιαφέρον και τις αντιλήψεις των μαθητών/τριών για το μάθημα των νέων και των αρχαίων ελληνικών και τις προγενέστερες εμπειρίες γραμματισμού τους. Ειδικότερα, θα εξεταστεί ο βαθμός εξοικείωσής τους με τα ψηφιακά εργαλεία, τη χρήση και την αξιοποίηση του υπολογιστή στην προσωπική τους ζωή, αλλά και ζητήματα που αφορούν τη χρήση και την εκμάθηση του λεξιλογίου.

β. το *ερωτηματολόγιο αξιολόγησης* θα αφορά κατά πόσο οι μαθητές/τριες έδειξαν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη διδασκαλία με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων, τον βαθμό κατανόησης της σχέσης της νέας με την αρχαία ελληνική, καθώς και τον βαθμό κατανόησης της λειτουργίας των λόγιων στοιχείων. Αξίζει να σημειωθεί ότι για τη συγκρότηση των ομάδων εργασίας θα αξιοποιηθούν τα δεδομένα του εισαγωγικού ερωτηματολογίου.

Παράλληλα, τα ψηφιακά περιβάλλοντα μάθησης που ενσωματώνονται στα διδακτικά σενάρια λειτουργούν και ως ερευνητικά εργαλεία, καθώς παράγουν δεδομένα συμμετοχής, αλληλεπίδρασης και μαθησιακής ανταπόκρισης. Το Wordwall αξιοποιείται για τη δημιουργία διαδραστικών λεξιλογικών και γραμματικών δραστηριοτήτων (Magasvaran, 2022 · Rosydiyah, 2022), ενώ το Mizou, ως εκπαιδευτικό chatbot, υποστηρίζει στοχευμένες μορφολογικές ασκήσεις. Το Brisk AI Debate επιτρέπει δομημένες δραστηριότητες αντιπαράθεσης μεταξύ μαθητών/τριών και τεχνητής νοημοσύνης, παρέχοντας δεδομένα σχετικά με την επιχειρηματολογία και την κριτική χρήση της λόγιας γλώσσας (Borović, 2025 · Fassbender, 2025). Επιπλέον, εργαλεία όπως το Educaplay και το Genially αξιοποιούνται για τη δημιουργία γλωσσικών γρίφων και δραστηριοτήτων διερευνητικού χαρακτήρα, ενώ τα Padlet και Canva λειτουργούν ως χώροι συνεργατικής παραγωγής ψηφιακού περιεχομένου (Vargas, 2002). Τα παραγόμενα μαθητικά έργα προσφέρουν ποιοτικά δεδομένα σχετικά με την ανάπτυξη της γλωσσικής επίγνωσης, του ψηφιακού γραμματισμού και της κριτικής στάσης απέναντι στη γλώσσα. Συνολικά, τα ερωτηματολόγια και οι ψηφιακές εφαρμογές συγκροτούν ένα ενιαίο σύνολο ερευνητικών εργαλείων, το οποίο επιτρέπει τη διασταύρωση δεδομένων, την αποτύπωση της μαθησιακής εμπειρίας και την αξιολόγηση της παιδαγωγικής δυναμικής της ψηφιακά υποστηριζόμενης διδασκαλίας των λόγιων στοιχείων.

Διαδικασία υλοποίησης της έρευνας

Α' Φάση – πιλοτική έρευνα (pilot research)

Πριν από την έναρξη της κυρίως έρευνας πραγματοποιήθηκε η πιλοτική εφαρμογή των ερωτηματολογίων και των ψηφιακών γλωσσικών δραστηριοτήτων σε περιορισμένο δείγμα, προκειμένου να εντοπιστούν δυσκολίες, να επαναπροσδιοριστούν κάποιοι στόχοι της έρευνας, να αξιολογηθούν οι ερευνητικές μέθοδοι και να εκτιμηθεί ο χρόνος που απαιτείται για την ερευνητική διαδικασία. Η πιλοτική έρευνα είχε διάρκεια περίπου έναν μήνα.

Β' Φάση – Εβδομάδα πριν την έναρξη των ερευνητικών παρεμβάσεων

Με την έναρξη του σχολικού έτους (Σεπτέμβριος 2025) πραγματοποιήθηκε επικοινωνία με τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας και με τον Διευθυντή της σχολικής μονάδας, προκειμένου να ενημερωθούν αναλυτικά για τον σκοπό της έρευνας. Έπειτα, με πρωτοβουλία του Διευθυντή υπογράφηκαν όλες οι γονικές συναινέσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα και ενημερώθηκαν οι ίδιοι οι συμμετέχοντες/ουσες για τον σκοπό της έρευνας. Στη συνέχεια, ορίστηκε ημερομηνία προκειμένου να συμπληρωθούν από τους συμμετέχοντες μαθητές/τριες τα ερωτηματολόγια. Παράλληλα, έγινε ο σχεδιασμός και η δημιουργία των γλωσσικών δραστηριοτήτων που απαιτούνται για την εφαρμογή των διδακτικών σεναρίων με τη βοήθεια των ψηφιακών εργαλείων.

Γ' Φάση – Ερευνητική εφαρμογή

Η τρίτη φάση περιλαμβάνει την υλοποίηση των διδακτικών σεναρίων, η οποία θα ολοκληρωθεί καθ' όλη τη διάρκεια του τρέχοντος σχολικού έτους (2025-2026). Πιο συγκεκριμένα, θα υλοποιηθούν ταυτόχρονα σε τέσσερα (4) τμήματα της Γ' Γυμνασίου (σύνολο: 98 μαθητές) τρία διδακτικά σενάρια. Τα τρία διδακτικά σενάρια για τη Γ' Γυμνασίου προσεγγίζουν τα λόγια στοιχεία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας μέσα από διαφορετικά πεδία: τον άρθρο γνώμης, την καθημερινή επικοινωνία (οδοσήμανση, επιγραφές, δημόσια έγγραφα, ιατρική γλώσσα) και τον δημόσιο/δικανικό λόγο. Στόχος είναι οι μαθητές να κατανοήσουν τη λειτουργία των λόγιων στοιχείων, να αναπτύξουν κριτική γλωσσική επίγνωση και δεξιότητες πολυγραμματισμού (Χατζησαββίδης, 2003), αξιοποιώντας ψηφιακά εργαλεία και τεχνητή νοημοσύνη (ChatGPT, Canva, Wordwall, Padlet, Brisk). Μετά την εφαρμογή κάθε διδακτικού σεναρίου, αλλά και κατά τη διάρκεια της υλοποίησής τους, η ερευνήτρια θα καταγράφει παρατηρήσεις και θα αξιολογεί την πρόοδο των μαθητών/τριών. Όλα τα διδακτικά σενάρια θα υλοποιηθούν από την ερευνήτρια με την ειδικότητα του Φιλολόγου στο πλαίσιο της διδασκαλίας του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε κάθε τμήμα πριν την έναρξη της εφαρμογής του πρώτου διδακτικού σεναρίου θα προηγηθεί ένα

διδασκαλικό δώρο, ώστε οι μαθητές/τριες να χωριστούν σε ομάδες, να έρθουν σε επαφή με τα ψηφιακά εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουν και να ορίσουν με τη βοήθεια της ερευνήτριας τα λόγια στοιχεία. Τους μήνες Οκτώβριο έως και Δεκέμβριο (2025) υλοποιήθηκε το πρώτο διδασκαλικό σενάριο. Τα επόμενα δύο διδασκαλικά σενάρια θα εφαρμοστούν στο χρονικό διάστημα (Ιανουάριος- Μάιος 2026).

Εφαρμογή πρώτου διδασκαλικού σεναρίου

Το παρόν διδασκαλικό σενάριο με τίτλο «Αναπαραστάσεις για τη γλώσσα μέσω της μελέτης λόγων στοιχείων σε άρθρα γνώμης» εντάσσεται στο γνωστικό αντικείμενο της Νεοελληνικής Γλώσσας, με διασύνδεση και με την Αρχαία Ελληνική από το πρωτότυπο, προκειμένου να αναδειχθεί η διαχρονική συνέχεια και η αλληλεπίδραση των γλωσσικών μορφών. Μέσα από την επεξεργασία εκτεταμένων, μη αφηγηματικών κειμένων, όπως ακαδημαϊκά δοκίμια, στοχαστικά κείμενα και αρθρογραφία, οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με τον εντοπισμό, την ταξινόμηση και τη χρήση των λόγων μορφών στον δικό τους λόγο. Το σενάριο εκτείνεται σε δώδεκα διδασκαλικές ώρες, οργανωμένες σε έξι διδασκαλικά δώρα.

Η διδασκαλία των λόγων στοιχείων, όπως προτείνουν οι Αναστασιάδη – Συμεωνίδη και Φλιάτουρας (2018), μπορεί να οργανωθεί με στρατηγικές που εφαρμόζονται μεμονωμένα ή σε συνδυασμό, έτσι, το συγκεκριμένο σενάριο στηρίζεται στην οπισθοχωρητική διαδικασία. Η γλωσσική διδασκαλία βασίζεται σε κειμενοκεντρικές προσεγγίσεις, όπου το κείμενο αποτελεί την αφετηρία της μαθησιακής διαδικασίας (Κουτσογιάννης, 2007, σ. 55-58). Στην οπισθοχωρητική διαδικασία, οι μαθητές/τριες προσλαμβάνουν αρχικά το κείμενο ως λειτουργικό σύνολο επικοινωνίας και ερμηνεύουν τη σημασιολογική και κοινωνική του διάσταση, πριν προχωρήσουν σε αναλυτική επεξεργασία των γλωσσικών δομών. Αυτή η μεθοδολογική επιλογή προάγει την ανάπτυξη σύνθετων μορφών γραμματισμού και συνδέει ουσιαστικότερα τη σχολική γλωσσική εκπαίδευση με τις πραγματικές επικοινωνιακές πρακτικές (Κουτσογιάννης, 2007).

Σύμφωνα με τα νέα Π.Σ. για το Γυμνάσιο (Υ.Α. 13144/Δ2/2023, ΦΕΚ Β' 685/09.02.2023), κυρίαρχος στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας είναι η καλλιέργεια των επικοινωνιακών δεξιοτήτων, της γλωσσικής επίγνωσης και του κοινωνικού και λειτουργικού γραμματισμού των μαθητών. Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου σεναρίου, επιδιώκεται η αναγνώριση και η χρήση των κατάλληλων γλωσσικών στοιχείων με βάση τον επικοινωνιακό στόχο, το περιεχόμενο και το περιεχόμενο. Μέσα από τη συνθετική αυτή προσέγγιση, οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν δεξιότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου, χωρίς να επικεντρώνονται αποκλειστικά στους γλωσσικούς τύπους. Τέλος, η αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων με τεχνητή νοημοσύνη ενισχύει την αυτενέργεια των μαθητών/τριών και προάγει δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού, οι οποίες είναι απαραίτητες στο σύγχρονο τεχνολογικό περιβάλλον (Γαβριηλίδου, 2024).

Η εφαρμογή του διδασκαλικού σεναρίου βασίζεται στο μοντέλο των πολυγραμματισμών, που προάγει την κατανόηση και παραγωγή πολυτροπικών κειμένων και ενισχύει την κριτική επίγνωση των μαθητών/τριών σχετικά με κοινωνικούς, πολιτισμικούς και πολιτικούς παράγοντες (Κουτσογιάννης, 2017· Οικονομάκου, 2011· Οικονομάκου & Μαγουλά, 2022). Η διδασκαλία οργανώνεται σε τέσσερις φάσεις: εισαγωγή μέσω της τοποθετημένης πρακτικής, εμπάθουση κατά την Ανοιχτή διδασκαλία, Κριτική πλαισίωση των κειμένων και Μετασηματισμένη πρακτική, κατά την οποία οι μαθητές/τριες εφαρμόζουν όσα διδάχθηκαν σε πραγματικά επικοινωνιακά πλαίσια (Kalantzis & Cope, 2001). Θεωρητικά, το σενάριο εδράζεται στον εποικοδομιστικό κονστρουκτιβισμό του Piaget (Lourenço, 2016), που προωθεί την ενεργητική οικοδόμηση γνώσης με βάση προηγούμενες εμπειρίες· στην ανακαλυπτική μάθηση του Bruner (Κολιάδης, 2019), που ενθαρρύνει την ενεργή διερεύνηση και κατανόηση της δομής της γνώσης· και στην κοινωνικοπολιτισμική θεωρία του Vygotsky (Daniels, 2016· Vygotsky, 1978), που υπογραμμίζει τη σημασία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και της ζώνης επικείμενης ανάπτυξης. Οι μαθητές/τριες διερευνούν λόγια στοιχεία σε αυθεντικά και αντιθετικά άρθρα γνώμης γύρω από τη γλωσσική φθορά, συνεργάζονται ομαδικά και αξιοποιούν ψηφιακά εργαλεία, αναπτύσσοντας κριτική σκέψη και μεταγνωστικές δεξιότητες.

Ανάπτυξη 1^{ου} Διδασκαλικού Σεναρίου

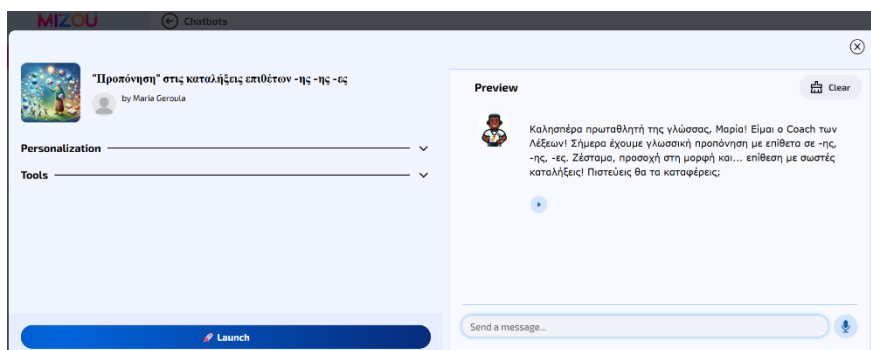
Στο πρώτο διδασκαλικό δώρο, οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε ομάδες και με την καθοδήγηση της εκπαιδευτικού έρχονται σε επαφή με τα λόγια στοιχεία μέσω βιωματικών δραστηριοτήτων, εντοπίζοντας και καταγράφοντας αυτά σε διάφορα κειμενικά είδη, ενώ παράλληλα διεξάγεται συζήτηση για τη σημασία,

το πλαίσιο χρήσης και τη σχέση των λόγων στοιχείων με τα αρχαία ελληνικά. Η δραστηριότητα ολοκληρώνεται με την αξιοποίηση του ψηφιακού περιβάλλοντος Wordwall (Εικόνα 1) για την εμπέδωση των εννοιών. Το δεύτερο διδακτικό δώρο ακολουθεί τη μέθοδο της Ανοιχτής διδασκαλίας (Kalantzis & Cope, 2001), με στόχο την ανάλυση τεσσάρων άρθρων με κοινή θεματολογία σχετικά με τη γλωσσική φθορά και τη χρήση των «greeklish», όπου οι μαθητές/τριες διερευνούν τα γλωσσικά χαρακτηριστικά, τις στάσεις των αρθρογράφων, τα επιχειρήματα και την προσαρμογή τους σε συγκεκριμένα ακροατήρια.

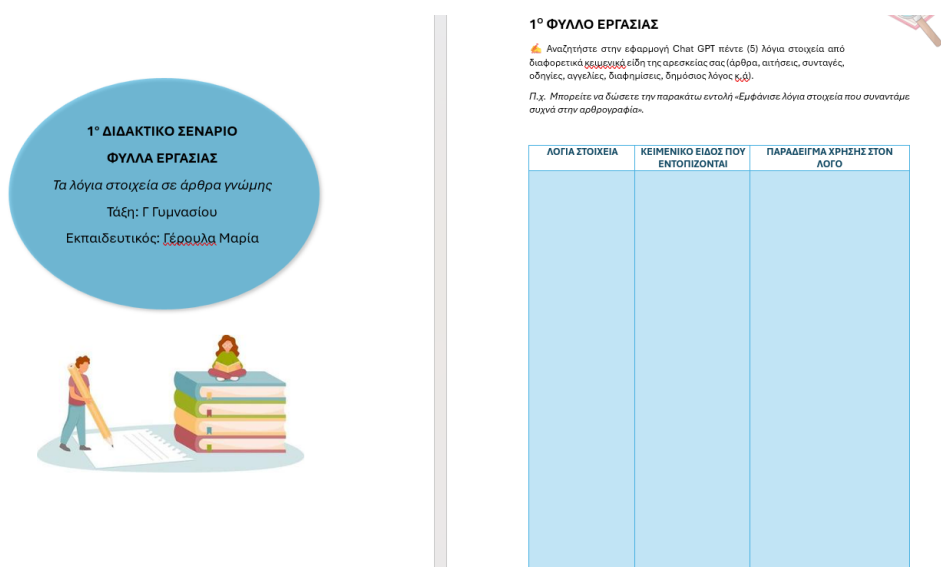
Εικόνα 1. Δείγμα ψηφιακής εφαρμογής Wordwall

Στο τρίτο διδακτικό δώρο, οι μαθητές/τριες προχωρούν στην ταξινόμηση των λόγων στοιχείων σε επίπεδα μορφολογίας, σύνταξης και λεξιλογίου και με τη βοήθεια του ψηφιακού βοηθού τεχνητής νοημοσύνης (chatbot) εξασκούνται μέσα από την εφαρμογή Μίζου (Εικόνα 2) στα αρχαϊόκλιτα επίθετα της νέας ελληνικής, ενισχύοντας την αυτοδιόρθωση, τη μεταγνωστική λειτουργία και τη δημιουργική παραγωγή λόγου.

Εικόνα 2. Δείγμα εφαρμογής Μίζου με ψηφιακό βοηθό (chatbot)

Στο τέταρτο διδακτικό δώρο, οι δραστηριότητες επικεντρώνονται στα λόγια ρήματα, με έμφαση στον παθητικό αόριστο και τη σύνταξή τους, μέσω της χρήσης ChatGPT και εκπαιδευτικών πλατφορμών (Educaplay, Brisk), ενώ οι μαθητές/τριες συμμετέχουν σε διαδραστικά debate με στόχο την κατανόηση και παραγωγή λόγιου ύφους σε πραγματικές συνθήκες επικοινωνιακής πίεσης. Τέλος, στο πέμπτο διδακτικό δώρο ολοκληρώνεται η επεξεργασία των λόγων στοιχείων σε επίπεδο σύνταξης και λεξιλογίου, με έμφαση στις λόγιες προθέσεις και τη σημασιολογική τους χρήση, αξιοποιώντας ψηφιακά εργαλεία, όπως Genially και Wordwall για δραστηριότητες escape room και διορθωτικής αξιολόγησης της τεχνητής νοημοσύνης, ενισχύοντας την ενεργό συμμετοχή, τη γλωσσική αυτενέργεια και την κριτική αξιολόγηση των ψηφιακών εργαλείων. Σε όλα τα διδακτικά δώρα οι μαθητές/τριες καταγράφουν τις απαντήσεις τους σε έντυπα φύλλα εργασίας (Εικόνα 3).

Εικόνα 3. Δείγμα φύλλων εργασίας διδακτικών σεναρίων

Στη συνέχεια, υλοποιείται το στάδιο της Κριτικής πλαισίωσης. Οι μαθητές/τριες επεξεργάζονται κριτικά αποσπάσματα άρθρων, τα οποία εξετάζουν σε συνάρτηση με τα κοινωνικά, ιδεολογικά και πολιτισμικά τους συμφραζόμενα. Η εκπαιδευτικός έχει καθοδηγητικό ρόλο, θέτοντας στοχευμένα ερωτήματα που αφορούν τον στόχο και τις προθέσεις των αρθρογράφων, τις ομοιότητες και τις διαφοροποιήσεις στις απόψεις τους για ζητήματα γλωσσικής ένδειας και γλωσσικού δανεισμού, καθώς και τη λειτουργία των λόγιων στοιχείων σε σχέση με το κειμενικό είδος και το ύφος των κειμένων. Παράλληλα, οι μαθητές/τριες καλούνται, μέσα από τη συστηματική καθοδήγηση της εκπαιδευτικού, να διερευνήσουν τη σύνδεση της χρήσης λόγιων και ξενικών στοιχείων με ευρύτερες ιδεολογικές στάσεις απέναντι στην ελληνική γλώσσα και να αναστοχαστούν για τον ρόλο της γλώσσας στην αναπαραγωγή ή αμφισβήτηση κοινωνικών αντιλήψεων (Κουτσογιάννης, 2017). Έπειτα, εφαρμόζεται το στάδιο της Μετασχηματισμένης πρακτικής. Οι μαθητές/τριες αξιοποιούν δημιουργικά τις γνώσεις που απέκτησαν, διερευνώντας τη γλωσσική ποικιλία των νέων σε ψηφιακά περιβάλλοντα, όπως το TikTok, το Instagram και το YouTube (με σεβασμό στα προσωπικά δεδομένα). Εντοπίζουν λόγια στοιχεία, γλωσσικά δάνεια, νεολογισμούς και συντομογραφίες και παράγουν κείμενα με επιχειρηματολογία υπέρ της γλώσσας των νέων, αποδομώντας το στερεότυπο της γλωσσικής φθοράς. Η δραστηριότητα ολοκληρώνεται με τη δημιουργία ψηφιακής παρουσίασης μέσω εργαλείων, όπως το Canva ή το Padlet και με διαδικασία αμοιβαίας αξιολόγησης, βάσει κριτηρίων που συνδιαμορφώνονται με την εκπαιδευτικό και αφορούν τη γλωσσική χρήση, την επιχειρηματολογία, την πρωτοτυπία και την αποτελεσματική αξιοποίηση των ψηφιακών μέσων.

Κατά την υλοποίηση του διδακτικού σεναρίου, η αξιολόγηση αποσκοπεί στην αποτίμηση της αποτελεσματικότητας της εκπαιδευτικής διαδικασίας τόσο από τους/τις μαθητές/τριες (αυτοαξιολόγηση), όσο και από την εκπαιδευτικό. Η αξιολόγηση περιλαμβάνει τρία στάδια: αρχική/διαγνωστική, διαμορφωτική και τελική (Ματσαγγούρας, 2019 · Παναγιωτόπουλος, 2018). Στην αρχική αξιολόγηση προσδιορίζεται το επίπεδο γνώσεων των μαθητών/τριών σχετικά με τα λόγια στοιχεία και τη χρήση των Η/Υ, ώστε να τεθούν οι στόχοι των δραστηριοτήτων. Η διαμορφωτική αξιολόγηση πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια του σεναρίου μέσω παρατήρησης της συμμετοχής και της απόδοσης των μαθητών/τριών, με στόχο τη συνεχή βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσω ανατροφοδότησης. Στην τελική αξιολόγηση εκτιμήθηκε η επίτευξη των μαθησιακών στόχων σε σχέση με την αρχική στοχοθεσία και αξιολογείται η πρόοδος των μαθητών/τριών. Επιπλέον, η αξιολόγηση περιλάμβανε την παρουσίαση των τελικών εργασιών, τη συμπλήρωση των φύλλων εργασίας και των ερωτηματολογίων από τους μαθητές/τριες, ενώ η εκπαιδευτικός αξιολόγησε, παράλληλα, τη συμμετοχή, την υπευθυνότητα, την ομαδική συνεργασία, την ανάπτυξη κριτικού και τεχνολογικού γραμματισμού και την αποτελεσματική παρουσίαση των θεμάτων, προβαίνοντας σε διορθωτικές παρεμβάσεις, όπου απαιτείτο.

Σχεδιασμός 2ου Διδακτικού Σεναρίου

Το δεύτερο διδακτικό σενάριο με τίτλο «Λόγια παντού! – Ανακαλύπτοντας τα λόγια στοιχεία γύρω μας» υλοποιείται σε έξι διδακτικές ώρες (τρία δίωρα). Ο προγραμματισμένος χρόνος υλοποίησης του συγκεκριμένου σεναρίου είναι το χρονικό διάστημα Ιανουάριος – Μάρτιος 2026. Το γνωστικό αντικείμενο εστιάζει στη Νεοελληνική Γλώσσα, με διασύνδεση με την Αρχαία Ελληνική μέσω αυθεντικών κειμένων, και αποσκοπεί στην ανάπτυξη γλωσσικής συνειδητότητας και κριτικού γραμματισμού μέσω της συστηματικής προσέγγισης των λόγων στοιχείων στην καθημερινότητα. Το σενάριο οργανώνεται σε τέσσερις θεματικές κατηγορίες: οδωνύμια, εμπορικές επιγραφές, δημόσια έγγραφα και διοικητικός λόγος, καθώς και ιατρική γλώσσα. Κάθε κατηγορία επιτρέπει στους μαθητές/τριες να εντοπίζουν και να αναλύουν λόγιες λέξεις και εκφράσεις, εστιάζοντας στη μορφολογία, ετυμολογία, ιδεολογικό φορτίο και επικοινωνιακή λειτουργικότητα. Μέσα από τις δραστηριότητες, οι μαθητές/τριες κατανοούν ότι η λόγια μορφή της ελληνικής δεν αποτελεί απλώς ιστορικό κατάλοιπο, αλλά εργαλείο νοηματοδότησης και επικοινωνίας σε σύγχρονες περιστάσεις, όπως η σήμανση δρόμων, η εμπορική επικοινωνία, οι διοικητικές διαδικασίες και η ιατρική πρακτική.

Το σενάριο συνδέεται άμεσα με το Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας για το Γυμνάσιο (ΙΕΠ, 2022), καθώς προάγει τόσο την αναγνώριση της γλώσσας ως πολυμορφικού και ενιαίου συστήματος, όσο και την ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού (Κουτσογιάννης, 2015 · Χατζησαββίδης & Χοντολίδου, 2006). Μέσα από τη σύγκριση και ανάλυση διαφορετικών κειμενικών ειδών και την επαναδιατύπωση διοικητικών ή εμπορικών κειμένων σε καθημερινό ύφος, οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με την ποικιλία ύφους και την προσαρμογή της γλώσσας σε διαφορετικά επικοινωνιακά πλαίσια και κοινά. Η ενσωμάτωση ψηφιακών εργαλείων, όπως τα Google My Maps, Vocaroo, Canva, Wordwall, Padlet και Brisk, ενισχύει τη δημιουργία πολυτροπικών προϊόντων λόγου, όπως χάρτες, podcasts, infographics και ψηφιακές πινακίδες, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη γλωσσικής δημιουργικότητας και πολυγραμματισμών. Η προσέγγιση αυτή συνδέει τη σχολική μάθηση με την καθημερινή πραγματικότητα, ενισχύοντας την κατανόηση της γλώσσας ως ζωντανού μέσου επικοινωνίας και πολιτισμικής έκφρασης. Συνολικά, ο βασικός σκοπός του σεναρίου είναι η ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων και η κριτική γλωσσική επίγνωση των μαθητών/τριών μέσα από τη διερεύνηση των λόγων στοιχείων στην καθημερινή επικοινωνία, αξιοποιώντας ταυτόχρονα τις δυνατότητες της ψηφιακής τεχνολογίας για την παραγωγή δημιουργικών και πολυτροπικών γλωσσικών προϊόντων.

Ανάπτυξη 2^{ου} Διδακτικού Σεναρίου

Το παρόν διδακτικό σενάριο αναπτύσσεται σε τρία διαδοχικά διδακτικά δίωρα και εδράζεται στο παιδαγωγικό πλαίσιο των Πολυγραμματισμών, υιοθετώντας τις αρχές της ανοιχτής διδασκαλίας, της κριτικής πλαισίωσης και της μετασχηματισμένης πρακτικής. Κεντρικός του άξονας είναι η διερεύνηση των λόγων στοιχείων στη Νέα Ελληνική μέσα από αυθεντικά γλωσσικά περιβάλλοντα του δημόσιου και επιστημονικού λόγου. Η διδακτική πορεία εκκινεί με δραστηριότητες ανοιχτής διδασκαλίας, αξιοποιώντας οικεία για τους μαθητές/τριες γλωσσικά ερεθίσματα από τον αστικό χώρο (οδωνύμια, επιγραφές, τοπωνύμια). Μέσα από την προβολή φωτογραφικού υλικού και την καθοδηγούμενη συζήτηση, οι μαθητές/τριες παρατηρούν, αναγνωρίζουν και ερμηνεύουν λόγια γλωσσικά στοιχεία, ενεργοποιώντας προϋπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες. Στη φάση της κριτικής πλαισίωσης, οι μαθητές/τριες διερευνούν τη λειτουργία των λόγων τύπων στην ονοματοδοσία του δημόσιου χώρου, συνδέοντάς τους με την ιστορική μνήμη, την πολιτισμική ταυτότητα και τον ιδεολογικό προσανατολισμό. Η δημιουργία ψηφιακού διαδραστικού χάρτη (Google My Maps) ενισχύει τη διερευνητική μάθηση και την πολυτροπική προσέγγιση του λόγου. Η μετασχηματισμένη πρακτική υλοποιείται μέσω της παραγωγής ηχητικού αφηγήματος (podcast), όπου οι μαθητές/τριες καλούνται να υιοθετήσουν συνειδητά λόγο ύφος σε νέο επικοινωνιακό πλαίσιο, μεταφέροντας και αναδομώντας τη γνώση που απέκτησαν.

Το δεύτερο διδακτικό δίωρο επικεντρώνεται στη γλώσσα της αγοράς και του διοικητικού λόγου. Μέσα από δραστηριότητες ανοιχτής διδασκαλίας (ανάλυση επιγραφών καταστημάτων, φωτο-γρίφους, συγκρίσεις ονομασιών), οι μαθητές/τριες αναγνωρίζουν λόγια και εξευγενισμένα γλωσσικά στοιχεία και διερευνούν το επικοινωνιακό τους φορτίο. Η κριτική πλαισίωση ενισχύεται μέσω της συζήτησης γύρω από τη στρατηγική χρήση του ύφους για την απόδοση κύρους, αξιοπιστίας ή εμπορικής αξίας, καθώς και μέσα από τη μελέτη αυθεντικών διοικητικών εγγράφων. Η μετασχηματισμένη πρακτική υλοποιείται τόσο με τη δημιουργία νέων ονομασιών καταστημάτων και ψηφιακών πινακίδων με τη βοήθεια εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης, όσο

και με την επανασύνταξη διοικητικών κειμένων από λόγοιο σε καθημερινό ύφος, ενισχύοντας τη μεταγλωσσική επίγνωση και την ευελιξία στη χρήση της γλώσσας.

Το τρίτο διδακτικό δώρο μεταφέρει τη γλωσσική διερεύνηση στον χώρο της ιατρικής ορολογίας. Η ανοιχτή διδασκαλία υλοποιείται μέσα από την ανάκληση προσωπικών εμπειριών των μαθητών/τριών και την επαφή με αυθεντικά ιατρικά κείμενα. Στη συνέχεια, οι μαθητές/τριες προχωρούν σε κριτική πλαισίωση, ερμηνεύοντας τη λειτουργία της λόγιας γλώσσας ως μέσου ακρίβειας και επιστημονικής εγκυρότητας, αλλά και ως πιθανού παράγοντα γλωσσικού αποκλεισμού. Η μετασχηματισμένη πρακτική ολοκληρώνεται με τη δημιουργία πολυτροπικών infographics, όπου οι μαθητές/τριες μεταφράζουν την εξειδικευμένη ιατρική ορολογία σε προσιτό λόγο, διατηρώντας το επιστημονικό περιεχόμενο, και επαναπλαισιώνουν τη γνώση για μη ειδικούς αποδέκτες.

Συζήτηση

Τα ποιοτικά αποτελέσματα της εφαρμογής του πρώτου διδακτικού σεναρίου αναδεικνύουν τον παιδαγωγικό και γλωσσοδιδασκτικό δυναμισμό της συστηματικής ενασχόλησης με τα λόγια στοιχεία στο πλαίσιο της σύγχρονης γλωσσικής χρήσης. Τα ευρήματα της ποιοτικής καταγραφής επιβεβαιώνουν ότι τα λόγια στοιχεία δεν αντιμετωπίζονται από τους μαθητές/τριες ως παρωχημένα ή αποκομμένα από την καθημερινή επικοινωνία, αλλά ως λειτουργικά μέσα νοηματοδότησης, τα οποία συνδέονται με το ύφος, το κύρος και την ιδεολογική φόρτιση του δημόσιου λόγου. Η δυσκολία εντοπισμού και ταξινόμησής τους σε επίπεδο μορφολογίας, σύνταξης και λεξιλογίου ερμηνεύεται ως ένδειξη της βαθιάς και συχνά αδιόρατης ενσωμάτωσής τους στη νέα ελληνική, γεγονός που καθιστά αναγκαία τη συστηματική διδακτική τους προσέγγιση.

Η αντιπαραβολή αντιθετικών άρθρων γνώμης γύρω από το ζήτημα της γλωσσικής φθοράς λειτούργησε ως γόνιμο πλαίσιο ανάπτυξης κριτικής γλωσσικής επίγνωσης (Μπουτουλούση, 2001), καθώς οι μαθητές/τριες κλήθηκαν να συσχετίσουν τις γλωσσικές επιλογές των αρθρογράφων με ευρύτερες ιδεολογικές στάσεις απέναντι στη γλώσσα και τη γλωσσική αλλαγή. Η διαδικασία αυτή ενίσχυσε τη μεταγλωσσική τους ικανότητα και επιβεβαιώνει ευρήματα προηγούμενων μελετών (Κουτσογιάννης, 2015), σύμφωνα με τις οποίες ο κριτικός γραμματισμός καλλιεργείται αποτελεσματικότερα μέσα από τη διαπραγμάτευση ιδεολογικά φορτισμένων κειμένων και όχι μέσω αποσπασματικής γραμματικοκεντρικής διδασκαλίας.

Ιδιαίτερη σημασία αναδείχθηκε στη συμβολή των ψηφιακών εφαρμογών και, κυρίως, των ψηφιακών βοηθών τεχνητής νοημοσύνης (ChatGPT, Μίζου) στη μαθησιακή διαδικασία (Γαβριηλίδου, 2024). Η έντονη θετική ανταπόκριση των μαθητών/τριών στις δραστηριότητες διαλόγου και αντιπαραθέσης με την τεχνητή νοημοσύνη υποδηλώνει ότι τα διαλογικά και παιγνιώδη ψηφιακά περιβάλλοντα λειτουργούν ως ισχυρά κίνητρα συμμετοχής και γλωσσικής παραγωγής. Τα ευρήματα αυτά ευθυγραμμίζονται με τη σύγχρονη βιβλιογραφία για τους πολυγραμματισμούς (Μαγουλά & Οικονομάκου, 2022 · Παπαδόπουλος & Μπισίρη, 2024), σύμφωνα με την οποία η ενεργητική, διερευνητική και πολυτροπική μάθηση ενισχύει την εμπλοκή των μαθητών και τη βαθύτερη κατανόηση γλωσσικών φαινομένων (Κουτσογιάννης & Μητσικοπούλου, 2017). Παράλληλα, οι δυσκολίες που καταγράφηκαν στη χρήση ορισμένων ψηφιακών εργαλείων αναδεικνύουν την ανάγκη παιδαγωγικής διαμεσολάβησης και επιβεβαιώνουν ότι η τεχνητή νοημοσύνη δεν λειτουργεί αυτόνομα, αλλά ως υποστηρικτικό εργαλείο στο πλαίσιο ενός σαφώς δομημένου διδακτικού σχεδιασμού. Η ανομοιογένεια των μαθητικών ομάδων ως προς το γλωσσικό και ψηφιακό τους επίπεδο, καθώς και η δυσκολία ορισμένων μαθητών/τριών στην ερμηνεία αρθρογραφικών κειμένων και στον εντοπισμό λόγων στοιχείων, αποτέλεσαν σημαντικές παιδαγωγικές προκλήσεις. Ωστόσο, οι δυσκολίες αυτές δεν λειτούργησαν ανασταλτικά, αλλά ανέδειξαν τη σημασία της συνεργατικής μάθησης και της διαφοροποιημένης υποστήριξης. Η συχνή παράταση των διδακτικών δώρων και η ανάγκη για επιπλέον χρόνο υπογραμμίζουν τον απαιτητικό χαρακτήρα της κριτικής γλωσσικής προσέγγισης και την ανάγκη ευελιξίας στον διδακτικό σχεδιασμό.

Συνολικά, τα αποτελέσματα του πρώτου διδακτικού σεναρίου συγκλίνουν με ερευνητικά πορίσματα που καταδεικνύουν τη διαρκή παρουσία και λειτουργικότητα των λόγων στοιχείων στη νέα ελληνική (Καμηλάκη & Αφεντουλίδου, 2011), προσθέτοντας, ωστόσο, τη διάσταση της διδακτικής παρέμβασης και της ψηφιακής διαμεσολάβησης. Η παρούσα έρευνα αναδεικνύεται ως αποτελεσματικό πλαίσιο κριτικής γλωσσικής

ενεργοποίησης, το οποίο όχι μόνο ενισχύει τη γλωσσική και μεταγλωσσική επίγνωση των μαθητών/τριών, αλλά και θέτει τις βάσεις για περαιτέρω ερευνητικές και διδακτικές παρεμβάσεις γύρω από τη λειτουργία των λόγιων στοιχείων στον σύγχρονο δημόσιο λόγο.

Συμπεράσματα

Με βάση την πιλοτική εφαρμογή του πρώτου διδακτικού σεναρίου, όπως αυτή υλοποιήθηκε σε περιορισμένο δείγμα μαθητών/τριών, προέκυψαν χρήσιμα συμπεράσματα που συνέβαλαν στον αναστοχασμό και στον ανασχεδιασμό επιμέρους παραμέτρων της κύριας έρευνας (Cohen et al., 2002). Καταρχάς, διαπιστώθηκε η ανάγκη αναδιάρθρωσης της σύνθεσης των ομάδων, καθώς η αρχική ομαδοποίηση δεν εξασφάλιζε πάντοτε ισόρροπη συμμετοχή και αποτελεσματική συνεργασία (Ματσαγγούρας, 2008). Για τον λόγο αυτό κρίθηκε σκόπιμη η δημιουργία πιο λειτουργικών ομάδων με μεγαλύτερη εσωτερική ποικιλία ως προς το γλωσσικό και ψηφιακό επίπεδο των μαθητών/τριών. Παράλληλα, η πιλοτική εφαρμογή ανέδειξε τη σημασία σαφέστερου καταμερισμού ρόλων και αρμοδιοτήτων εντός των ομάδων. Η ανάθεση συγκεκριμένων ρόλων (π.χ. συντονιστής, γραμματέας, χειριστής ψηφιακών εργαλείων, εισηγητής) συνέβαλε στη βελτίωση της οργάνωσης της εργασίας και στην ενεργότερη εμπλοκή όλων των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία. Σε ό,τι αφορά τα ερωτηματολόγια η πιλοτική εφαρμογή έδειξε ότι αυτά ήταν σαφή, κατανοητά και λειτουργικά, χωρίς να προκαλούν σύγχυση ή δυσκολίες στους/στις μαθητές/τριες. Ως εκ τούτου, κρίθηκαν κατάλληλα για χρήση στην κύρια έρευνα, χωρίς να απαιτηθούν ουσιαστικές τροποποιήσεις στο περιεχόμενο ή στη δομή τους. Τέλος, η πιλοτική έρευνα κατέδειξε ότι απαιτείται περισσότερος διδακτικός χρόνος για την εισαγωγή και την επεξήγηση της χρήσης των ψηφιακών εφαρμογών, ιδίως για μαθητές/τριες με περιορισμένη ψηφιακή εξοικείωση. Συνολικά, τα ευρήματα της πιλοτικής εφαρμογής λειτούργησαν υποστηρικτικά για τη βελτίωση του ερευνητικού σχεδιασμού και την αποτελεσματικότερη υλοποίηση της κύριας έρευνας.

Η εφαρμογή του πρώτου διδακτικού σεναρίου στη Γ΄ Γυμνασίου, όπως προκύπτει από τη συστηματική ποιοτική καταγραφή της ερευνήτριας, χαρακτηρίστηκε από έντονη μαθητική εμπλοκή και θετικό παιδαγωγικό κλίμα, στοιχεία που συνδέονται άμεσα με την επίτευξη του κεντρικού του σκοπού. Οι μαθητές/τριες ανταποκρίθηκαν με αυξημένο ενδιαφέρον στις προτεινόμενες δραστηριότητες, ιδίως όταν αυτές υλοποιούνταν σε συνεργατικό πλαίσιο και ενσωμάτωναν ψηφιακές εφαρμογές, γεγονός που ενίσχυσε τη γλωσσική τους ενεργοποίηση και διευκόλυνε τη διερεύνηση λόγιων στοιχείων σε κείμενα αρθρογραφίας. Η ομαδοσυνεργατική εργασία λειτούργησε υποστηρικτικά για την ανάπτυξη διαλόγου, την ανταλλαγή απόψεων και τη συλλογική διαπραγμάτευση νοήματος, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην καλλιέργεια γλωσσικών δεξιοτήτων και μεταγλωσσικής επίγνωσης. Ιδιαίτερη δυναμική παρουσίασαν οι δραστηριότητες που αξιοποιούσαν ψηφιακούς βοηθούς τεχνητής νοημοσύνης, όπως το Mizou και το ChatGPT, καθώς και τα debate με «αντίπαλο» την τεχνητή νοημοσύνη, τα οποία λειτούργησαν ως ισχυρό κίνητρο συμμετοχής και ενίσχυσαν την επιχειρηματολογική ικανότητα των μαθητών/τριών (Huang et al., 2025). Μέσα από τις διαλογικές αυτές πρακτικές, οι μαθητές/τριες κλήθηκαν να τεκμηριώσουν τις απόψεις τους, να αναστοχαστούν κριτικά πάνω στην έννοια της αποκαλούμενης «λεξιπενίας» και να προσεγγίσουν τη χρήση των λόγιων στοιχείων όχι ως ουδέτερη γλωσσική επιλογή, αλλά ως μέσο που εξυπηρετεί τον επικοινωνιακό σκοπό του αρθρογράφου και συνδέεται με την ιδεολογική του στάση απέναντι στη γλώσσα και τη γλωσσική αλλαγή.

Παράλληλα, καταγράφηκαν δυσκολίες που αφορούσαν την έλλειψη ομοιογένειας ως προς το γλωσσικό και γνωστικό επίπεδο των μαθητών/τριών, με αποτέλεσμα ορισμένοι/ες να δυσκολεύονται στην ερμηνεία κειμένων αρθρογραφίας και στον εντοπισμό και την ταξινόμηση των λόγιων στοιχείων, καθώς και διαφοροποιήσεις στο επίπεδο ψηφιακής εξοικείωσης, οι οποίες ανέδειξαν την ανάγκη συνεχούς παιδαγωγικής υποστήριξης. Επιπλέον, η συχνή παράταση των διδακτικών δώρων κατέδειξε ότι η ουσιαστική κριτική επεξεργασία των κειμένων και των ψηφιακών εργαλείων απαιτεί ευέλικτο χρονικό σχεδιασμό (Πανδή & Στασιάκης, 2018). Συνολικά, το πρώτο διδακτικό σενάριο αξιολογείται ως παιδαγωγικά αποτελεσματικό και καινοτόμο, καθώς πέτυχε να υπηρετήσει τον στόχο της ανάπτυξης γλωσσικών δεξιοτήτων και κριτικής γλωσσικής επίγνωσης μέσω της λειτουργικής και ιδεολογικά ευαισθητοποιημένης προσέγγισης των λόγιων στοιχείων, προετοιμάζοντας παράλληλα το έδαφος για τις επόμενες ερευνητικές παρεμβάσεις.

Βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. & Α. Φλιάτουρας (2018). Από το λόγιο επίπεδο της αρχαίας ελληνικής στη νέα ελληνική: εφαρμογή και διδακτικές προοπτικές. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 38, 37–50.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Α. Φλιάτουρας (2019). *Το λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη νέα ελληνική*. Αθήνα: Πατάκης.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. & Α. Φλιάτουρας (2004). Η διάκριση [λόγιο] και [λαϊκό] στην ελληνική γλώσσα: ορισμός και ταξινόμηση. *Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας (Ρέθυμνο, 18–21 Σεπτεμβρίου)*. Ρέθυμνο Πανεπιστήμιο Κρήτης, 110–20.
- Bell, J. (2007). *Πώς να συντάξετε μια επιστημονική εργασία : Οδηγός ερευνητικής μεθοδολογίας (Ε. Πανάγου, Μτφρ.)*. Αθήνα : Μεταίχμιο.
- Γαβριηλίδου, Ζ. (2024). *Διδάσκοντας και μαθαίνοντας γλώσσα με το ChatGPT*. Αθήνα: Κριτική.
- Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πώς γίνεται μία επιστημονική εργασία*; Αθήνα: Κριτική.
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ). (2021). *Πρόγραμμα Σπουδών για τη Νέα Ελληνική Γλώσσα στο Γυμνάσιο* (2^η έκδ.). Αθήνα: ΙΕΠ. Διαθέσιμο online : [Νεοελληνική Γλώσσα Γ ΠΣ.pdf](#)
- Kalantzis, M., & Cope, B. (2001). Πολυγραμματισμοί. Στο Α.- Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα* (σελ. 214-216). Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ.
- Καμηλάκη, Μ. & Αφεντουλίδου Β. (2011). Ηλεκτρονική εγγραμματοσύνη και γλωσσική ποικιλία: μια πολυμεσική πρόταση για τη διδακτική αξιοποίηση των λόγιων στοιχείων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. *Studies in Greek Linguistics*, 31, 198-213.
- Κολιάδης, Σ. (2019). *Η συμβολή της ανακαλυπτικής μάθησης στη διαμόρφωση της κριτικής σκέψης των μαθητών*. *Επιστημονικό Περιοδικό Εκπαίδευσης*, 15(2), 102-118.
- Κουτσογιάννης, Δ., Ι. Χατζηκυριάκου, Σ. Αντωνοπούλου, Μ. Παυλίδου & Β. Αδάμπα (2018). Η διδασκαλία της αρχαίας και νέας ελληνικής γλώσσας σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο: Συγκλίσεις και αποκλίσεις. Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα 38*. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Νεοελληνικών Σπουδών, 119-133.
- Κουτσογιάννης, Δ., & Μητσοκοπούλου, Β. (2017). *Νέες γραμματισμοί, πολυγραμματισμοί και σχολική γλωσσική διδασκαλία*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2017). *Γλωσσική διδασκαλία χθες, σήμερα, αύριο: μια πολιτική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2013). Κριτικοί γραμματισμοί: διεθνής εμπειρία και ελληνική πραγματικότητα. Στα *Πρακτικά Πανελληνίου συνεδρίου «Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη*, 1-3.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2010). *Διδακτική της Ελληνικής Γλώσσας: Κειμενοκεντρική και Επικοινωνιακή Προσέγγιση*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2007). Ο κειμενοκεντρικός γραμματισμός και η διδασκαλία της γλώσσας. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 150, 53-63.
- Κουτσογιάννης, Δ., Παυλίδου, Μ., & Χαλυσιάνη, Ι. (2011). Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Υπουργείο Παιδείας, Διαβίου Μάθησης Και Θρησκευμάτων. Θεσσαλονίκη. https://old.greek-language.gr/sites/default/files/digital_school/p3.1.2_glwssa_bthmia.pdf
- Ματσαγγούρας, Η. (2019). *Διδακτική και παιδαγωγική αξιολόγηση*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2008). Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση: Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2001). *Κειμενοκεντρική προσέγγιση του γραπτού λόγου*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μπουτουλούση, Ε. (2001). Γλώσσα και Γλωσσική Επίγνωση. Στο Α. Φ. Χριστίδης,(επιμ). *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα*, 223-229.
- Οικονομάκου, Μ. & Μαγουλά Ε. (2022). Ολιστική Προσέγγιση στη Διδασκαλία της Γλώσσας στο Σχολείο: Γλωσσικό Σύστημα και Γλωσσική Χρήση. Στο Σοφοκλέους, Σ., Χατζηλουκά – Μαυρή, Ε. (Επιμ.), *Πρακτικά Διαδικτυακού Συνεδρίου: Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στο σύγχρονο σχολείο*, (σ. 104 -120). 10 – 11 Φεβρουαρίου 2022. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου.
- Οικονομάκου Μ. & Γρίβα, Ε. (2014). Κριτικός γραμματισμός και προγράμματα σπουδών για τη γλωσσική διδασκαλία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: μια συγκριτική μελέτη. Στο: Γρίβα, Ε., Κουτσογιάννης, Δ., Ντίνας, Κ., Στάμου, Α., Χατζηπαναγιωτίδη, Α. και Χατζησαββίδης, Σ. (Επιμ.) *Πρακτικά του Πανελληνίου Συνεδρίου: Ο κριτικός γραμματισμός στη σχολική τάξη* (σ. 1-17). Δράμα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

- Oikonomakou, M. & Papakitsos, E. (2021). Language teaching and critical literacy curriculum in Greek primary education: implementation and perspectives, *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 21, 1-15. <https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2021.21.01.14>
- Παναγιωτόπουλος, Δ. (2018). *Μέθοδοι διδασκαλίας και αξιολόγησης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Πανδή, Μ. Δ., & Στασινάκης, Π. Κ. (2018). Εφαρμογή Ψηφιακών Διδακτικών Σεναρίων για το Γυμνάσιο από την πλατφόρμα Αίσωπος. *Open Education: The Journal for Open & Distance Education & Educational Technology*, 14(2).
- Παπαδόπουλος Ι., & Μπισίρη Ε. (2024). Αναδυόμενοι Πολυγραμματισμοί: Προς μια Κατανόηση της Θεωρίας και της Παιδαγωγικής Πρακτικής. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 13(2), 74–90. <https://doi.org/10.12681/hjre.37458>
- Παπαδημητρίου, Σ., & Σοφός, Α. (2019). Πρόγραμμα εξ αποστάσεως επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης «Ψηφιακός Γραμματισμός στα Οπτικοακουστικά Μέσα σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης»: Αποτελέσματα και Προτάσεις από την Πιλοτική Εφαρμογή. Στο Λιοναράκης, Α.(Επιμ.) *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία. Open Education-The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology Special Edition One "school Distance Education Volume*, 12.
- Τρυφιάτης, Ι. (2017). *Κειμενοκεντρική προσέγγιση και διαδίκτυο: η διεύρυνση του λεξιλογίου των μαθητών με τη χρήση του ιστολογίου (blog)*. Doctoral dissertation, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Σχολή Φιλοσοφική. Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας. Τομέας Παιδαγωγικής.
- ΦΕΚ Β 685/09.02.2023: Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας των Α', Β' και Γ' τάξεων Γυμνασίου. Ανακτήθηκε στις 14/9/2024 από τον διαδικτυακό τόπο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/deuterobathmia-ekpaideuse/ya-13144-d2-023.html>
- ΦΕΚ Β 1948/Β/24.03.2023: Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας των Α', Β' και Γ' τάξεων Λυκείου.
- Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας των Α', Β' και Γ' τάξεων Γυμνασίου* (Απόφαση 58760/Δ2) [ΦΕΚ Β' 5768/10-12-2021]. Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. <https://www.especial.gr/wp-content/uploads/2021/12/fek-b-5768-10-12-2021.pdf>
- Φλιάτουρας, Α., Μαϊμάρη, Ε., & Μαυρίδου, Σ. (2021). Οι Έλληνες την... σπρώχνουν/τραβούν ή την έλκουν/ωθούν; Παρατηρήσεις για το λόγο επίπεδο στη σύγχρονη κοινή νεοελληνική. *14ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας*, 1(1), 1417-1429. <https://ejupunescochair.library.upatras.gr/icgl/article/view/3775/3818>
- Χατζησαββίδης, Σ. (2010). *Γλωσσική διδασκαλία και έρευνα στην τάξη*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Χατζησαββίδης, Σ., & Χοντολίδου, Ε. (επιμ.) (2006). *Γλώσσα και Εξουσία. Κριτική προσέγγιση του λόγου*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Χατζησαββίδης, Σ. (2003). Πολυγραμματισμοί και διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Στο *Η γλώσσα και η διδασκαλία της (αφιερωματικός τόμος)* (σ.189- 196). Φλώρινα: Βιβλιολογεΐον
- Boronić, F., Kovačić, M., & Aleksić-Maslač, K. (2025, June). The use of the Gen AI tool Brisk Teaching in the educational process and its impact on student motivation. In *2025 MIPRO 48th ICT and Electronics Convention* (pp. 715-719). IEEE.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2018). *Research Methods in Education*. Routledge.
- Collins, A., Joseph, D. & Bielaczyc, K. (2004). Design Research: Theoretical and Methodological Issues, *The Journal Of The Learning Sciences*, 13(1), 15- 42.
- Daniels, H. (2016). *Vygotsky and Pedagogy*. Routledge.
- Dibaba, W. (2017). The role of effective integration of ICT in education, especially in primary and secondary education of remote settings. *International Journal of Advanced Research in Computer Science*, 8(9), 10-13.
- Fassbender, W. J. (2025). Of teachers and centaurs: Exploring the interactions and intra-actions of educators on AI education platforms. *Learning, Media and Technology*, 1-13.
- Haleem, A., Javaid, M., Qadri, M. A., & Suman, R. (2022). Understanding the role of digital technologies in education: A review. *Sustainable operations and computers*, 3, 275-285.

- Huang, W., Jiang, J., King, R. B., & Fryer, L. K. (2025). Chatbots and student motivation: a scoping review. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 22(1), 1-27.
- Ilahi, L. W., Komara, C., & Ismail, Y. (2022). EFL Students' Perception of Wordwall. net Used as Media for Learning English Grammar. *UHAMKA International Conference on ELT and CALL*, 313-322.
- Lourenço, O. (2016). *Piaget's Theory of Cognitive Development: An Introduction for Students of Psychology and Education*. Psychology Press.
- Magasvaran, V., Ukat, J., & Yunus, M. M. (2022). Boosting vocabulary mastery in primary school pupils by revolutionizing Wordwall through C&K. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 11(1), 72-83.
- Mitsikopoulou, B. (2025). Exploring the Critical in Critical Approaches to Language Education. *The Greek Review of Social Research*, 165, 123–158. <https://doi.org/10.12681/grsr.42211>
- Rosydiyah, A., Asari, S., & Maruf, N. (2022). The effectiveness of wordwall online games as technology-based learning on grammar quality among junior high students. *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI- Journal)*, 5(3), 27627- 27633. <https://doi.org/10.33258/birci.v5i3.6818>
- Vargas, I. M., Cabrera, C. I. G., Cortez, C. A. A., Apaza, I. M. A., & Reátegui, M. D. (2022). The Canva platform and meaningful learning in regular basic education. *International journal of health sciences*, 6(S7), 643-658.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes* (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Souberman, Eds. & Trans.). Cambridge, MA: Harvard University Press.